

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทย
เพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศ
และเพื่อการส่งออก

จัดทำโดย นางสาววิรัตน์ ฉ่ำเฉลิม
รหัส 9731

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 97
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.

ประจำปี 2566

ลิขสิทธิ์ของสำนักงาน ก.พ.

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีน
และวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศ และเพื่อการส่งออก

จัดทำโดย นางสาววิรินทร์ ฉ่ำเฉลิม
รหัส 9731

หลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม รุ่นที่ 97
วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.

ประจำปี 2566

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

(หน้าอนุมัติ)
สำนักงาน ก.พ.

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักรับบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรมของสำนักงาน ก.พ.

นางสาวสุชาดา ไทยบรรเทา
อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร.วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์
อาจารย์ที่ปรึกษา

นายชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปผู้บริหาร

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) เป็นหน่วยงานกลางด้านการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร มีหน้าที่ในการกำหนด ตรวจจับรอง ควบคุม และส่งเสริมมาตรฐานสินค้าเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เพื่อปรับปรุงและยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารของไทยให้ได้มาตรฐาน มีคุณภาพและความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล รวมถึงหน้าที่ในการเจรจาเปิดตลาดสินค้าเกษตรเจรจาแก้ไขปัญหาและจัดทำความตกลงระหว่างประเทศด้านมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช รวมถึงมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีอื่น ๆ เพื่อให้สินค้าเกษตรและอาหารของไทยมีมาตรฐานเป็นที่เชื่อมั่นของผู้บริโภคและสามารถส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าได้ โดยมีวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรนำด้านการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารที่เป็นที่ยอมรับระดับสากล และ ยกกระตักการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารของประเทศให้ได้มาตรฐานและสร้างมูลค่าเพิ่ม”

การกำหนดประเด็นการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศและเพื่อการส่งออก” มีเป้าหมายเพื่อผลักดันให้สินค้าเกษตรของไทยมีประสิทธิภาพสูง มาตรฐานสูง รายได้สูง ตามหลัก BCG Model ภาคเกษตร และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามกรอบความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน วาระปี พ.ศ. 2565-2569 (UNSDCF) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการโดยรวบรวมข้อมูลจากในประเทศและต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา ความท้าทาย และแนวทางพัฒนา การทบทวนสิ่งที่ได้ดำเนินการมาในอดีต และแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต โดยใช้เครื่องมือ Fish Bone Diagram เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และนำมากำหนดเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา พบว่า ปัจจุบันประเทศต่างๆ รวมทั้งไทย ต้องเผชิญกับวิกฤตด้านความมั่นคงทางอาหาร ส่งผลให้อุตสาหกรรมอาหารสัตว์เผชิญกับข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร และปัญหาต้นทุนวัตถุดิบที่เพิ่มขึ้น ไทยไม่สามารถผลิตแหล่งโปรตีนสำหรับใช้ผสมในอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพและราคาถูกได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการในประเทศ จึงต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบที่เป็นแหล่งโปรตีนในอาหารสัตว์ในปริมาณมาก ส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ผู้ผลิตอาหารสัตว์อุตสาหกรรมทั่วโลกจึงมีการศึกษาและแสวงหาแหล่งวัตถุดิบและแหล่งโปรตีนทางเลือก (Alternative protein) เพื่อนำมาใช้ทดแทนหรือเสริมแหล่งวัตถุดิบเดิม เพื่อลดต้นทุนและตอบโจทย์ด้านความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งตัวอ่อนแมลงวันลาย (Black Soldier Fly: BSF) เป็นหนึ่งทางเลือกที่สามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบหรือแหล่งโปรตีนทางเลือกทดแทนในอาหารสัตว์และอาหารสัตว์เลี้ยง

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิจัย การประชุมและหารือร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ผลิตและเพาะเลี้ยง BSF ทั้งในลักษณะของการเพาะเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ในครัวเรือน และการผลิตเพื่อนำไปแปรรูป อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศ คือปัญหา “ไม่สามารถผลิต BSF เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ได้ในเชิงพาณิชย์และเพื่อการส่งออก” โดย

เกิดจากสาเหตุได้แก่ 1. การขาดมาตรฐานการผลิต 2. ปริมาณแหล่งอาหารที่นำมาเพาะเลี้ยง BSF มีไม่เพียงพอ 3. ไม่สามารถขยายและเปิดตลาดเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ 4. ขาดความชัดเจนด้านนโยบายและกลไกการขับเคลื่อน ซึ่งปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนา ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญห **ระยะเร่งด่วน** ได้แก่ 1. จัดทำข้อเสนอกรอบนโยบายภาพรวมสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทย 2. การยกระดับมาตรฐาน **ระยะกลาง** ได้แก่ 3. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุน 4. การตลาดนำการผลิต และ**ระยะยาว** คือ 5. ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม

ทั้งนี้ ในการดำเนินการตามแนวทางแก้ไขปัญห อาจมีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จและแนวทางการบริหารจัดการ ได้แก่ 1.) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการจัดทำกรอบนโยบายภาพรวมสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทย อาจไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ส่งผลกระทบต่อแนวทางการดำเนินการจัดทำกรอบนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงของไทย การยกระดับมาตรฐาน และการตลาด 2.) ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการวิจัยจากหน่วยงานที่ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยหรือจากการของบประมาณเพื่อดำเนินการวิจัย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการดำเนินการด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุน และการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม 3.) ข้อจำกัดด้านการพัฒนาศักยภาพของห้องปฏิบัติการสำหรับตรวจวิเคราะห์ด้านคุณภาพและความปลอดภัย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการดำเนินการด้านการยกระดับมาตรฐาน

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่อง “การพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศและเพื่อการส่งออก” ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารระดับสูง : ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม (นบส.1) รุ่นที่ 97 วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. ประจำปี 2566

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ปรึกษา (อาจารย์สุชาดา ไทยบรรเทา) ที่กรุณาให้คำแนะนำและคำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำรายงาน ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ และท่านอาจารย์ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ ที่ได้ร่วมให้คำปรึกษาแนะนำเพิ่มเติม ทำให้รายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณวิทยากรในหลักสูตร นบส.1 รุ่นที่ 97 ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้และแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติราชการ รวมทั้งขอบคุณทีมงานของสำนักงาน ก.พ. ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและประสานงานต่างๆ อย่างดีตลอดหลักสูตร

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปศึกษาและต่อยอดในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

รวินันท์ ฉ่ำเฉลิม

15 พฤษภาคม 2566

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	1
1.1 การวิเคราะห์บริบทและทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ของส่วนราชการ	1
1.2 ตำแหน่งรองอธิบดีที่เป็นเป้าหมาย	7
1.3 กำหนดวิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย	9
2. ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ	11
2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา	11
2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย	19
2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ	30
3. แผนพัฒนาตนเอง	32
3.1 การวิเคราะห์ตนเอง	32
3.2 การวางแผนพัฒนาตนเอง	33
3.3 ผลการพัฒนาตนเอง	34
บรรณานุกรม	35
ภาคผนวก	37
ประวัติผู้เขียนรายงานการศึกษาส่วนบุคคล	46

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ประเทศผู้ผลิตอาหารสัตว์ผสมสำคัญ 10 อันดับแรก	14
ตารางที่ 2 ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์	14
ตารางที่ 3 แนวทางในการแก้ไขปัญหา ระยะเร่งด่วน ระยะกลาง และระยะยาว	25

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ	8
ภาพที่ 2 ต้นทุนราคาโปรตีนที่เป็นส่วนประกอบในอาหารสัตว์แต่ละชนิด	12
ภาพที่ 3 การคาดการณ์ปริมาณความต้องการอาหารสัตว์ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2566	13
ภาพที่ 4 ปริมาณและชนิดของอาหารสัตว์ที่ไทยนำเข้าจากประเทศต่างๆ	13
ภาพที่ 5 แมลงวันลาย (BSF)และวงจรชีวิต	16
ภาพที่ 6 คุณค่าทางโภชนาการของ BSF	17
ภาพที่ 7 Fish Bone Diagram	21

1. วิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

2. ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ

2.1 การกำหนดประเด็นการศึกษา

จากแผนปฏิบัติการราชการของ มกอช. และวิสัยทัศน์ของตำแหน่งเป้าหมาย ดังที่เสนอในบทที่ 1 ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดประเด็นการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศและเพื่อการส่งออก” โดยมีเป้าหมายเพื่อผลักดันให้สินค้าเกษตรของไทยมีประสิทธิภาพสูงมาตรฐานสูง รายได้สูง ตามหลัก BCG Model ภาคเกษตร และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามกรอบความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน วาระปี พ.ศ. 2565-2569 (UNSDCF)

การศึกษาในประเด็นดังกล่าว จะดำเนินการโดยรวบรวมข้อมูลจากในประเทศและต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา ความท้าทาย และแนวทางพัฒนา การทบทวนสิ่งที่ได้ดำเนินการมาในอดีต และแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต โดยใช้เครื่องมือ *Fish Bone Diagram* เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และนำมากำหนดเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

2.1.1 วิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา

● ความต้องการโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์

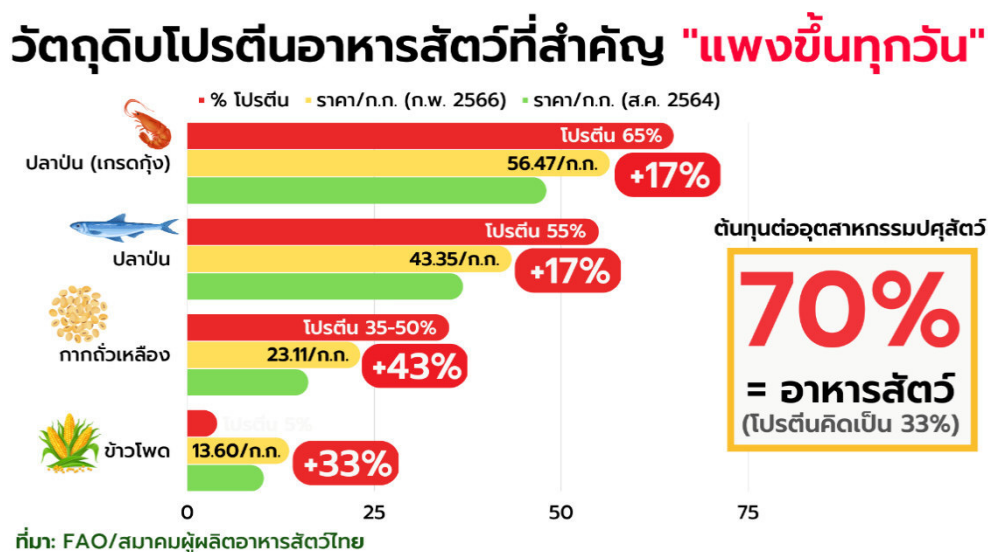
องค์การสหประชาชาติ (United Nation: UN) รายงานว่าในปี ค.ศ. 2022 ประชากรโลกมีจำนวนถึง 8 พันล้านคน และคาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2030 จะมีจำนวนเพิ่มเป็น 8.5 พันล้านคน ในปี ค.ศ. 2050 จำนวน 9.7 พันล้านคน และจะเพิ่มจนถึง 1 หมื่นล้านคน ในปี ค.ศ. 2100 จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนี้ส่งผลให้ความต้องการอาหารของประชากรโลกเพิ่มมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ เนื่องจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลก นอกจากนี้ยังเกิดวิกฤตด้านความมั่นคงทางอาหาร ร่วมกับภาวะวิกฤตสงครามยูเครน-รัสเซีย ทำให้อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ทั่วโลกต้องเผชิญกับข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร ปัญหาด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และปัญหาด้านทุนวัตถุดิบที่เพิ่มขึ้น

อาหารสัตว์ เป็นสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรที่สำคัญของโลกและของประเทศไทย รองรับความต้องการเนื้อสัตว์เพื่อการบริโภคของประชากรที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สหพันธ์อุตสาหกรรมอาหารสัตว์นานาชาติรายงานว่า ในปี 2563 ตลาดอาหารสัตว์ (animal feed) ทั่วโลกมีมูลค่า 3.36 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 11 ล้านล้านบาท โดยที่อาหารสัตว์เลี้ยง (pet food) จัดเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดสำหรับโปรตีนจากแมลง

สัดส่วนโปรตีนในวัตถุดิบอาหารสัตว์มีส่วนในการกำหนดต้นทุนอาหารอย่างมีนัยยะสำคัญ ปัญหาราคาของแหล่งโปรตีนในปัจจุบันที่มีแนวโน้มสูงขึ้น นอกจากนี้แหล่งโปรตีนที่นำมาผสมเป็นอาหารสัตว์บางชนิดยังพบสารปนเปื้อนที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพสัตว์ เช่น เคยมีการศึกษาถึงผลกระทบของปลาปน

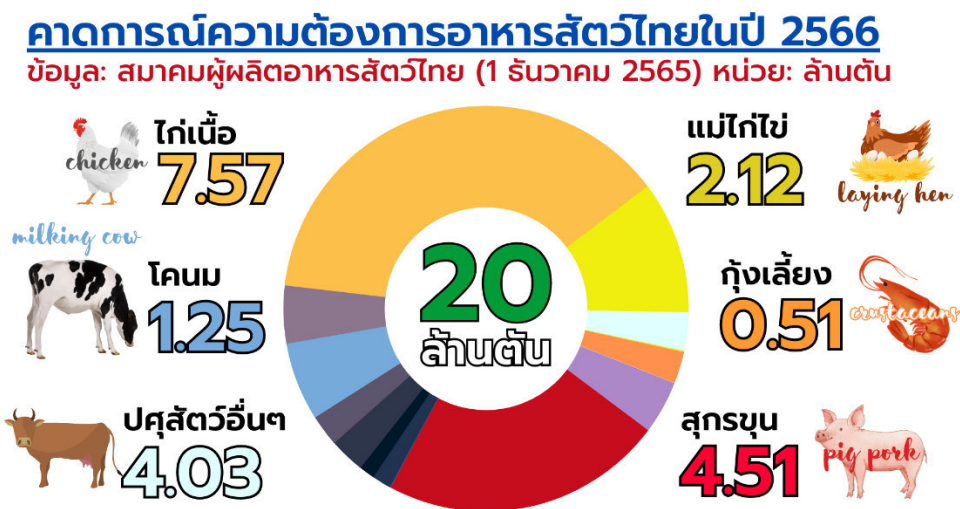
พบว่ามีสารปนเปื้อนของเชื้อซัลโมเนลลา (*Salmonella*) และจุลินทรีย์อื่นๆในปลาปนที่ทำมาจากปลาเน่าหรือปลาชิ้นที่หมัก-เน่า (Bjorn Tore Lunestad *et al.*, 2007) และปลาปนเน่าจะมีสาร Biogenic amine (Johannes Opstvedt, Harald Mundheim *et al.*, 2000) ทำให้เกิดอาการท้องร่วงและทำให้การเจริญเติบโตช้าลง (E.G. Harry, J. F. Tucker *et al.*, 2007) นอกจากนี้ยังพบการปนเปื้อนของอะฟลาทอกซินในปลาปนได้อีกด้วย (Samuel, T.O. *et al.*, 2015) ส่วนการศึกษาในแหล่งโปรตีนวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ กากถั่วเหลือง พบว่าการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสารอะฟลาทอกซิน ถั่วเหลืองดิบยังมีสารก่อให้เกิดอาการแพ้ (allergen) สารยับยั้งการสร้างฮอร์โมนในต่อมไทรอยด์ (Goitrogen) สารต้านการแข็งตัวของเลือด (Anticoagulant factors) และสารยับยั้งเอนไซม์ทริปซิน (Trypsin inhibitor) นอกจากนี้ยังพบปัญหาสิ่งปลอมปนในกากถั่วเหลืองด้วย เช่น รำข้าว ชังข้าวโพด ดิน หินกากนุ่น กากฝ้าย เป็นต้น และยังต้องเสริมกรดอะมิโนสังเคราะห์ Cystine และ Methionine ซึ่งมีปริมาณต่ำในวัตถุดิบกากถั่วเหลือง ฉะนั้นการหาแหล่งโปรตีนที่มีราคาถูก มีคุณภาพ และไม่มีผลข้างเคียงต่อตัวสัตว์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ภาพที่ 2 ต้นทุนราคาโปรตีนที่เป็นส่วนประกอบในอาหารสัตว์แต่ละชนิด

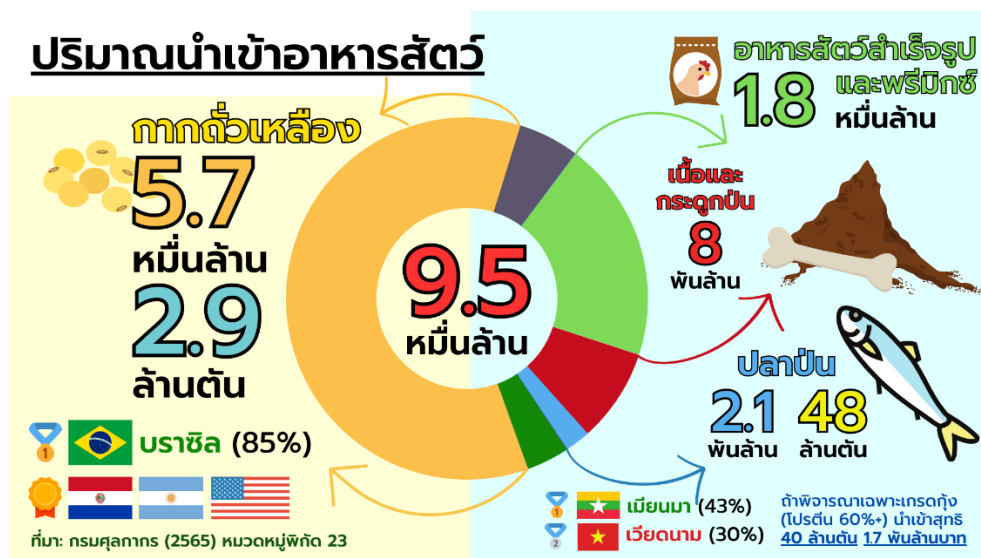
สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นทั้งผู้ส่งออกสินค้าปศุสัตว์และอาหารสัตว์ มีความต้องการใช้และผลิตอาหารสัตว์จำนวนมาก ทั้งเพื่อการปศุสัตว์และการประมงในประเทศและเพื่อการส่งออก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไทยไม่สามารถผลิตแหล่งโปรตีนสำหรับใช้ผสมในอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพและราคาถูกได้อย่างเพียงพอในประเทศ จึงส่งผลให้ต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบที่เป็นแหล่งโปรตีนในอาหารสัตว์ในปริมาณและมูลค่าสูง โดยในปี 2565 ไทยใช้อาหารสัตว์รวม 19.08 ล้านตัน และในปี 2566 คาดว่าไทยจะมีความต้องการอาหารสัตว์รวมถึง 20 ล้านตัน

ภาพที่ 3 การคาดการณ์ปริมาณความต้องการอาหารสัตว์ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2566

จากข้อมูลของกรมศุลกากร ในปี 2565 ประเทศไทยมีการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์เป็นมูลค่ารวม 95,000 ล้านบาท แบ่งเป็นสินค้าสำคัญ ได้แก่ (1) กากถั่วเหลือง มูลค่า 57,000 ล้านบาท ซึ่งร้อยละ 85 นำเข้าจากบราซิล (2) อาหารสัตว์สำเร็จรูปและพรีมิกซ์ มูลค่า 18,000 ล้านบาท (3) เนื้อและกระดูกป่น มูลค่า 8,000 ล้านบาท และ (4) ปลาป่น มูลค่า 2,100 ล้านบาท

ภาพที่ 4 ปริมาณและชนิดของอาหารสัตว์ที่ไทยนำเข้าจากประเทศต่างๆ

จากข้อมูลของ FAO ในปี 2565 ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีการผลิตอาหารสัตว์ผสม (compound feeds) รวม 1,260 ล้านตัน โดยมีผู้ผลิตสำคัญ 10 อันดับแรก ซึ่งมีปริมาณการผลิตคิดเป็นประมาณหนึ่งในสามของการผลิตทั่วโลก ได้แก่

ตารางที่ 1 ประเทศผู้ผลิตอาหารสัตว์ผสมสำคัญ 10 อันดับแรก

ประเทศ	ปริมาณการผลิต (ล้านตัน)
จีน	260
สหรัฐอเมริกา	240
บราซิล	81
อินเดีย	44
เม็กซิโก	40
รัสเซีย	34
สเปน	31
อาร์เจนตินา	25
เยอรมนี	24
เวียดนาม	27

จากข้อมูลของ FAO และสมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย สามารถเปรียบเทียบราคาวัตถุดิบโปรตีนอาหารสัตว์เมื่อเดือน ส.ค. 2564 ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่ WHO ประกาศภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศมาเป็นเวลาประมาณ 1 ปีครึ่ง และช่วงก่อนที่จะมีการรุกรานยูเครนโดยรัสเซียประมาณ 6 เดือน กับราคาวัตถุดิบโปรตีนอาหารสัตว์เมื่อเดือน ก.พ. 2566 ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์

วัตถุดิบ	ปริมาณโปรตีน	ราคา (บาท/ก.ก.)		ร้อยละการเปลี่ยนแปลง
		ส.ค. 2564	ก.พ. 2566	
ปลาป่น (เกรดกึ่ง)	65%	48.00	56.47	+17%
ปลาป่น	55%	36.85	43.35	+17%
กากถั่วเหลือง	35-50%	16.18	23.11	+43%
ข้าวโพด	8-9%	10.22	13.60	+33%

ปัจจุบันต้นทุนของอุตสาหกรรมปศุสัตว์ ร้อยละ 70 มาจากอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ของไทยจึงประสบปัญหาต้นทุนอาหารสัตว์ที่เพิ่มสูงขึ้นจากราคาวัตถุดิบและแหล่งโปรตีนอาหารสัตว์ที่มีราคาสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อเนื่องให้ราคาสินค้าเนื้อสัตว์ปรับตัวสูงขึ้น กระทบต่อทั้งผู้บริโภคภายในประเทศและการส่งออก สำหรับตลาดอาหารสัตว์ส่งออกของไทย

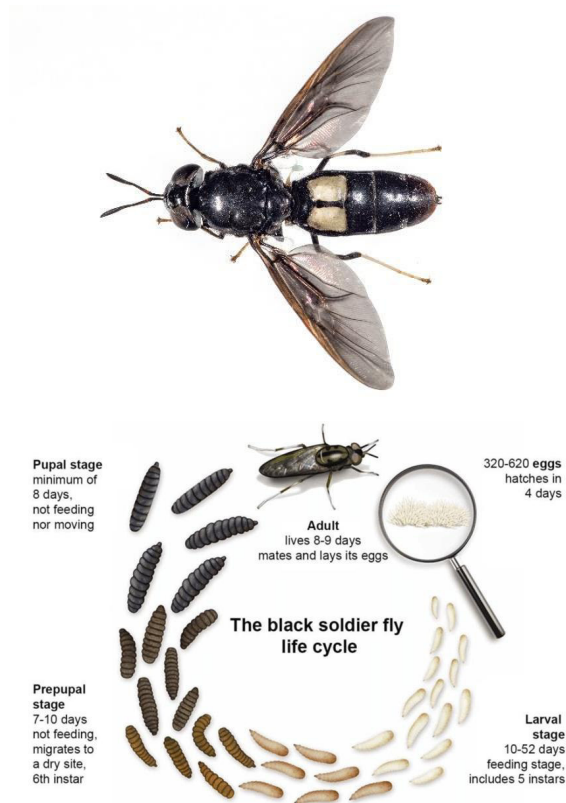
มีส่วนแบ่งในตลาดโลกร้อยละ 2.7 หรือมีมูลค่าประมาณ 3.6 แสนล้านบาท และสำหรับอาหารสัตว์เลี้ยงประเทศไทยถือเป็นผู้ส่งออกอาหารสัตว์เลี้ยงรายใหญ่ของโลก ในปี 2563 ไทยเป็นผู้ส่งออกอาหารสัตว์เลี้ยงลำดับที่ 3 ของโลก ปริมาณ 5.35 แสนตัน คิดเป็นมูลค่าราว 44,793 ล้านบาท จากการที่ราคาวัตถุดิบโปรตีนอาหารสัตว์เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งสาเหตุจากต้นทุนการผลิต ภาวะโลกร้อน การห้ามใช้สารกำจัดศัตรูพืชที่มีต้นทุนต่ำ ผู้ผลิตอาหารสัตว์อุตสาหกรรมทั่วโลกจึงมีการศึกษาและแสวงหาแหล่งวัตถุดิบและแหล่งโปรตีนทางเลือก (Alternative protein) เพื่อนำมาใช้ทดแทนหรือเสริมแหล่งวัตถุดิบเดิม เพื่อลดต้นทุนและตอบโต้ภัยด้านความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

- **การพัฒนาโปรตีนทางเลือกสำหรับใช้เป็นโปรตีนทดแทนในวัตถุดิบอาหารสัตว์สำหรับอนาคต**

จากสถานการณ์ความต้องการโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ดังกล่าว ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้เห็นถึงความสำคัญและผลักดันการวิจัยหาแหล่งโปรตีนทดแทนเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ เพื่อตอบสนองต่อทิศทางโลกที่มุ่งเน้นระบบการผลิตอาหารอย่างยั่งยืน ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์กำลังการผลิตและราคาอาหารสัตว์ที่มีความไม่แน่นอน โดยหนึ่งในวัตถุดิบเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ หนอนแมลงวันลาย (Black Soldier Fly Larvae: แมลงวันลาย; *Hermetia illucens*) ที่สามารถแปรสภาพเศษเหลือทิ้งในอุตสาหกรรมเกษตรทั้งพืช ประมง และปศุสัตว์ เป็นชีวมวล (biomass) ที่มีสัดส่วนโปรตีนสูงในระยะเวลาอันสั้น จึงถือเป็นทางเลือกทดแทนวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีศักยภาพสูง โดยจะเห็นได้ว่าปัจจุบัน สหภาพยุโรปได้อนุญาตการใช้โปรตีนแปรรูปจาก แมลงวันลาย (BSF) และแมลงชนิดอื่นๆ ที่อยู่ในรายชื่อที่สหภาพยุโรปอนุญาตให้ใช้ได้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ เช่น สำหรับสัตว์น้ำเพาะเลี้ยง สุนัข และสัตว์ปีก เป็นต้น

แมลงวันลาย (BSF) (*Hermetia illucens* L.) จัดอยู่ในวงศ์ Stratiomyidae อันดับ Diptera สามารถพบได้ทั่วไปในสภาพภูมิอากาศเขตร้อน และเขตอบอุ่น เป็นแมลงที่ไม่นำโรค และไม่เป็นศัตรูพืช ขอบอาศัยอยู่ได้ร่มไม้ ในระยะหนอนเป็นพวกชอบกินซากและย่อยสลายอินทรีย์วัตถุ จึงสามารถช่วยย่อยสลายขยะอินทรีย์วัตถุและสามารถเปลี่ยนขยะอินทรีย์ให้เป็นโปรตีนและไขมันได้ดี ทำให้มีคุณค่าทางอาหารสูงเหมาะแก่การนำมาเลี้ยงสัตว์ แมลงวันลาย (BSF)สามารถเจริญเติบโตได้ดีที่อุณหภูมิระหว่าง 10-45 องศาเซลเซียส และกินอาหารได้ดีที่อุณหภูมิ 35 องศาเซลเซียส (กุลชาติและทัศนีย์, 2554) หนอนสามารถกินอาหารได้เร็วกว่าไส้เดือนดินถึง 5 เท่า อาหารที่กินเข้าไปจะเปลี่ยนเป็นไขมันประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ โปรตีนประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ มีปริมาณโอเมก้า 3 6 และ 9 สูง และยังมีกรดลอริกที่ช่วยยับยั้งเชื้อก่อโรคต่าง ๆ หนอนแมลงวันลาย (BSF)จึงเป็นอาหารโปรตีนคุณภาพสูงสำหรับสัตว์เลี้ยงโดยเฉพาะสัตว์เศรษฐกิจ เช่น ปลาคาร์ฟ ปลาเก๋า ปลาสวยงาม กุ้งก้ามกราม กุ้งล็อบสเตอร์ ไก่อินทรีย์ และไก่ชน เป็นต้น (อานัฐ, 2560)

ภาพที่ 5 แมลงวันลาย (BSF)และวงจรชีวิต

แมลงวันลาย หรือแมลงทหารเสือ
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hermetia illucens* L.
ชื่อสามัญ Black Soldier Fly

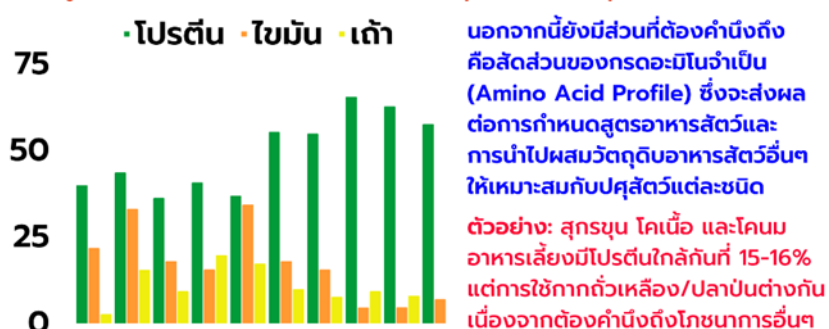
หนอนแมลงวันลาย (BSF) สามารถย่อยขยะอินทรีย์ได้ 80-90 เปอร์เซ็นต์ และจากการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการพบว่าหนอนแมลงวันลาย (BSF) มีโปรตีน 42 เปอร์เซ็นต์ไขมัน 35 เปอร์เซ็นต์และพลังงาน 2,900 กิโลแคลอรี (กุลชาติและทัศนีย์, 2554) ราคาขายหนอนแมลงวันลาย (BSF) ในตลาดโลกมีราคา กิโลกรัมละ 1,000-1,200 บาท ซึ่งถือเป็นแมลงที่สามารถทนทานต่ออุณหภูมิสูง หรือขาดแคลนออกซิเจนได้ดี นอกจากนี้แมลงวันลาย (BSF) ยังมีคุณสมบัติที่โดดเด่นในด้านวงการเกษตรกรรม เนื่องจากตัวอ่อนของแมลงวันลาย (BSF) สามารถนำมาสกัดเป็นน้ำมัน ซึ่งอุดมไปด้วยสารโอเมก้า 3, 6, 9 และกรดคลอริก ที่ช่วยบำรุงสมอง ทั้งยังมีฤทธิ์ต้านเชื้อจุลินทรีย์หลายชนิดที่เป็นสาเหตุการเกิดสิวรวมถึงต้านอนุมูลอิสระ ทั้งในด้านประสิทธิภาพในการซึมเข้าสู่ผิวหนัง และองค์ประกอบที่เป็นประโยชน์ต่อการบำรุงผิวพรรณ

ภาพที่ 6 คุณค่าทางโภชนาการของ BSF

คุณค่าทางโภชนาการของ BSF

ปริมาณโปรตีนและไขมันที่เป็นไปได้ของ BSF มีตั้งแต่ 40-65% และ 5-35% ตามลำดับขึ้นอยู่กับชนิดของอาหารที่ใช้เลี้ยง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพและต้นทุนการได้มาของ BSF

จากการงานวิจัยและการศึกษาต่างๆ พบว่าแมลงวันลาย (BSF) ถือเป็นหนึ่งในแมลงที่มีศักยภาพในการใช้ประโยชน์เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ประเภทโปรตีนทดแทนกากถั่วเหลืองและปลายัน เนื่องจากมีความเหมาะสมด้านโภชนาการต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของปศุสัตว์เศรษฐกิจ โดยผลการศึกษาการใช้ประโยชน์หนอนแมลงวันลาย (Black Soldier Fly Larvae: แมลงวันลาย) เพื่อทดแทนกากถั่วเหลืองในการเลี้ยงไก่ พบว่าสามารถเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตในไก่เนื้อได้ และมีการพัฒนาของระบบภูมิคุ้มกันที่ดีขึ้น (R. Loponte et al., 2017) สอดคล้องกับการทดลองของสุวิทย์ และคณะ (2561) ที่ทดสอบใช้กากหนอนสดที่ไม่ผ่านกระบวนการบีบอัดน้ำมันออกในการทดแทนกากถั่วเหลืองในอาหารไก่ไข่ พบว่า ลูกไก่มีการเจริญเติบโตที่ดีขึ้น มีการพัฒนาของระบบทางเดินอาหารและระบบภูมิคุ้มกันที่ดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับกากหนอน ซึ่งเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า แมลงวันลาย (BSF) ช่วยเพิ่มสมรรถภาพการผลิตของไก่เนื้อและไก่ไข่ได้ นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์ด้านโภชนาการของ แมลงวันลาย (BSF) พบว่ามีโปรตีน 42% ไขมัน 35% พลังงาน 2,900 กิโลแคลอรีต่อกิโลกรัม กรดอะมิโน และธาตุอาหารอื่นๆ (Sheppard et al., 2002) อีกทั้งยังมี AMPs (Antimicrobial protein) หลากหลายชนิด (HeikoVogel et al., 2018) นอกจากนี้ยังพบว่ามี Lauric acid ที่สามารถควบคุมการเจริญเติบโตของเชื้อแบคทีเรียแกรมลบได้ (Thomas Spranghers et al., 2018) ดังนั้นการพัฒนาวัตถุดิบอาหารสัตว์หรือวัตถุดิบเสริมในอาหารสัตว์จาก แมลงวันลาย (BSF) มีแนวโน้มที่จะเป็นประโยชน์อย่างมากในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สารเสริมในอาหารสัตว์ที่มีคุณค่าสูง ลดการใช้จ่ายด้านจุลชีพในการผลิตปศุสัตว์ ลดปัญหาเชื้อดื้อยาในคนและสัตว์ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตปศุสัตว์ได้เป็นอย่างดี

2.1.2 การดำเนินการที่ผ่านมาและแนวโน้มในอนาคต

1.) การศึกษาข้อมูลทางวิชาการ

สำหรับประเทศไทย สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ร่วมกับคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดทำโครงการ “การศึกษาแมลงในประเทศไทยที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจเพื่อใช้เป็นอาหารมนุษย์และสัตว์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจข้อมูลทางด้านการผลิต

และการตลาดของแมลงที่มีศักยภาพ และวิเคราะห์โอกาสในการพัฒนาแมลงที่มีศักยภาพเป็นอาหารมนุษย์ และสัตว์ในเชิงพาณิชย์ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารวิชาการจากหน่วยงานต่าง ๆ และการสำรวจข้อมูลจากเกษตรกร และผู้ประกอบการ ทั้งรายใหญ่และรายย่อย รวมทั้งสำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศ ซึ่งแบ่งแมลงที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) แมลงที่มีศักยภาพในการเป็นอาหารของมนุษย์ จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ ไหม (Bombyx mori) ตัวงวงมะพร้าว (Rhynchophorus ferrugineus) และผึ้งพันธุ์ (Apis mellifera) 2) แมลงที่มีศักยภาพในการเป็นอาหารของสัตว์ จำนวน 2 ชนิด ได้แก่ แมลงวันลาย Black Soldier Fly (*Hermetia illucens*) และหนอนนก (*Tenebrio molitor*)

จากงานวิจัยพบว่า ตัวอ่อนแมลงที่ชื่อว่า Black Soldier Fly หรือ BSF เป็นหนึ่งทางเลือกที่ได้รับความสนใจอย่างมากในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย ในการเพาะเลี้ยงเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบหรือแหล่งโปรตีนทางเลือกทดแทนในอาหารสัตว์และอาหารสัตว์เลี้ยง จากคุณสมบัติด้านคุณค่าทางโภชนาการ ความคุ้มค่าทางด้านทรัพยากรการผลิต และการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และจากคุณสมบัติที่สำคัญของตัวอ่อน BSF ที่สามารถย่อยขยะอินทรีย์ (organic waste) ให้เปลี่ยนเป็นแหล่งโปรตีน ซึ่งนอกจากจะเป็นทางเลือกในการลดต้นทุนของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์แล้ว ยังตอบโจทย์ด้านสิ่งแวดล้อมจากการเพิ่มมูลค่าของขยะอินทรีย์ ลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะอินทรีย์ และสอดคล้องกับแนวคิด BCG model

2.) การเผยแพร่ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็น

มกอช. ได้จัดสัมมนาเรื่อง “กฎระเบียบการส่งออกและใช้แมลงเพื่อเป็นอาหารสัตว์: Black Soldier Fly ขับเคลื่อน BCG Model ภาคเกษตรไทย” เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2566 ณ โรงแรมราม่า การ์เด้นส์ กรุงเทพฯ ร่วมกับรูปแบบออนไลน์ผ่านระบบ Zoom Cloud Meetings เพื่อเป็นการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาแมลงเพื่อใช้เป็นแหล่งโปรตีนหรือวัตถุดิบอาหารสัตว์ทางเลือกเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สร้างความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์และความสำคัญของการใช้ Black Soldier Fly (BSF) ในการลดต้นทุนอาหารสัตว์ และขับเคลื่อน BCG Model ภาคการเกษตรของไทย เผยแพร่กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องของไทยและประเทศคู่ค้าที่เกี่ยวกับการผลิต BSF การนำมาใช้เป็นอาหารสัตว์ รวมถึงการส่งออกผลิตภัณฑ์ BSF หรือผลิตภัณฑ์สัตว์ที่เลี้ยงด้วยอาหารสัตว์ที่มีส่วนผสมของ BSF รวมทั้งได้มีการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมสัมมนาเพื่อขับเคลื่อนการผลิตและใช้ประโยชน์จาก BSF ซึ่งการสัมมนาดังกล่าวได้รับผลตอบรับอย่างดีทั้งจากภาครัฐและเอกชน

ผลจากการสัมมนา ผู้เข้าร่วมทุกภาคส่วนเห็นตรงกันว่า BSF เป็นสินค้าที่มีศักยภาพซึ่งจะช่วยเรื่องการผลิตอาหารสัตว์และลดการพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ของไทย และช่วยแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยผู้เข้าร่วมสัมมนาส่วนใหญ่มีความประสงค์ให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในด้านการศึกษาวิจัย กฎหมาย มาตรฐาน และระบบการควบคุมกำกับดูแลด้านคุณภาพความปลอดภัยตลอดห่วงโซ่การผลิต เพื่อรองรับการใช้ประโยชน์ในระดับอุตสาหกรรมในอนาคต

3.) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตโปรตีนทดแทนสำหรับอาหารสัตว์

ในอนาคต การพัฒนาแหล่งวัตถุดิบโปรตีนอาหารสัตว์ที่เหมาะสมถือเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการบรรลุความมั่นคงทางอาหารและอาหารสัตว์ของประเทศไทย อย่างไรก็ตามการนำ BSF มาใช้ในกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย รวมถึงของประเทศคู่ค้าในกรณีที่ส่งออกไปยังประเทศคู่ค้า เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัย มีมาตรฐานสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและข้อกำหนดของประเทศคู่ค้าด้วยกระแสนโยบายโลกที่มุ่งเน้นหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน การใช้โปรตีนทดแทนจากแมลง การลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และบรรเทาปัญหาราคาอาหารสัตว์ที่สูงขึ้นหรือผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงคาดว่า การแข่งขันในตลาดวัตถุดิบอาหารสัตว์จากแมลงจะมีความเข้มข้นสูงขึ้น และหลายๆ ประเทศจะเริ่มผลักดันและจัดทำข้อกำหนดอนุญาตการนำเข้าและใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์จาก แมลงวันลาย (BSF) อย่างชัดเจนและเข้มงวดมากขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดการอนุญาตการใช้ การขึ้นทะเบียน และการนำเข้าแมลงวันลาย (BSF) เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ของประเทศไทยและหลาย ๆ ประเทศทั่วโลกยังมีความไม่ชัดเจน ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดข้อจำกัดในการนำเข้าแมลงวันลาย (BSF) ไปใช้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ และอุปสรรคในการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ สำหรับประเทศไทย การนำเข้าแมลงวันลาย (BSF) ไปใช้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ต้องสอดคล้องกับกฎหมายในประเทศไทย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 สำหรับการส่งออกจะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของประเทศคู่ค้าของไทย ทั้งในด้านของแหล่งที่มาของแมลงวันลาย (BSF) วัสดุอาหารที่อนุญาตให้ใช้เลี้ยง แมลงวันลาย (BSF) การเพาะเลี้ยง การแปรรูป และนำไปใช้ในสถานะ Processed Animal Protein ข้อกำหนดด้านความปลอดภัยอาหาร สุขลักษณะ สุขอนามัยสัตว์และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเพื่อให้สามารถผลักดันการผลิตและใช้ประโยชน์แมลงวันลาย (BSF) ในระดับอุตสาหกรรม สอดคล้องต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ BCG เสริมสร้างขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันและส่งออกวัตถุดิบอาหารสัตว์ของไทยไปยังตลาดต่างประเทศ ซึ่ง มกอช. เห็นว่ามาตรฐานการเพาะเลี้ยง BSF ถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนภาคการผลิตและการใช้ประโยชน์จาก BSF ได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากมาตรฐานดังกล่าวจะเป็นกรอบแนวทางผลิต BSF ให้มีความปลอดภัยและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นแนวปฏิบัติสำหรับภาคการผลิต เพื่อรองรับการพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรมอาหารสัตว์จาก BSF ในอนาคต จึงมีความจำเป็นที่ มกอช. จะต้องเร่งจัดทำมาตรฐานการเพาะเลี้ยงจะต้องกำหนดมาตรฐานที่ครอบคลุมตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะเลี้ยงจนถึงการนำไปใช้ประโยชน์ โดยอาจกำหนดเป็นมาตรฐานสินค้าเกษตร ภายใต้พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

2.2 การกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย

การศึกษาและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายนี้จะเป็นการศึกษาในบริบทภาพรวมการขับเคลื่อนและการบูรณาการเพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหาร

สัตว์ในประเทศและเพื่อการส่งออก โดยมีเป้าหมายเพื่อผลักดันให้สินค้าเกษตรของไทยมีประสิทธิภาพสูง มาตรฐานสูง รายได้สูง ตามหลัก BCG Model ภาคเกษตร และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามกรอบความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) วาระปี พ.ศ. 2565-2569 (UNSDCF) โดยรวบรวมข้อมูลจากการ ทบทวนวรรณกรรม การหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน จนสามารถจำแนกปัญหา สาเหตุ และ จัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายได้

2.2.1 ความสอดคล้องของพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบ อาหารสัตว์ในประเทศและเพื่อการส่งออก กับยุทธศาสตร์และนโยบายในระดับต่างๆ

จากการวิเคราะห์*ความสอดคล้อง*เชื่อมโยงกับกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และนโยบายและ ยุทธศาสตร์ของไทย พบว่า การจัดทำนโยบายเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อ ทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศและเพื่อการส่งออกนั้น มีความสอดคล้องกับ **กรอบความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) วาระปี พ.ศ. 2565-2569 (UNSDCF) ในเป้าหมายที่ 1 2 12 และ 13** ดังนี้ **เป้าหมายที่ 1** ขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ เป้าประสงค์ที่ 1.1 ขจัดความยากจนรุนแรงทั้งหมด การส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยง BSF ภายในชุมชนจะช่วยให้ชุมชนมีรายได้จากการจำหน่าย BSF นอกจากนี้ การนำ BSF มาเลี้ยงสัตว์ ยังช่วยลดต้นทุนในการเลี้ยงสัตว์อีกด้วย **เป้าหมายที่ 2** ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทาง อาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน เป้าประสงค์ที่ 2.1 ยุติความหิวโหยและสร้าง หลักประกันให้ทุกคน โดยเฉพาะที่ยากจนและอยู่ในภาวะเปราะบางอันรวมถึงทารกได้เข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย มีโภชนาการและเพียงพอตลอดทั้งปี ภายในปี 2573 **เป้าหมายที่ 12** สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและ การบริโภคที่ยั่งยืน เป้าประสงค์ที่ 12.2 บรรลุการจัดการที่ยั่งยืน และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง มีประสิทธิภาพภายในปี 2573 เป้าประสงค์ที่ 12.3 ลดขยะเศษอาหารของโลกลงครึ่งหนึ่งในระดับค้าปลีกและ ผู้บริโภคและลดการสูญเสียอาหารจากกระบวนการผลิตและห่วงโซ่อุปทาน รวมถึงการสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยว ภายในปี 2573 **เป้าหมายที่ 13** ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ ผลกระทบที่เกิดขึ้น เป้าประสงค์ที่ 13.1 เสริมภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการปรับตัวต่ออันตรายและ ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับภูมิอากาศ

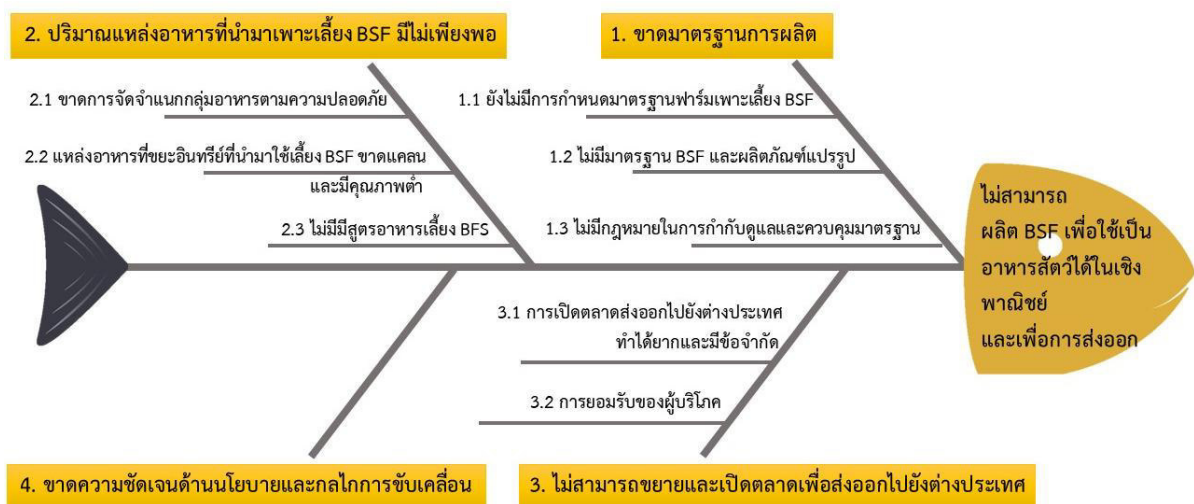
ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถใน การแข่งขัน **ความสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ส่วนที่ 3** ประเด็นการเกษตร **ความสอดคล้อง กับนโยบายรัฐบาล ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13** หมายเหตุที่ 1 ไทยเป็นประเทศ ชี้นำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง **หมายเหตุที่ 10** ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคม คาร์บอนต่ำ **หมายเหตุที่ 11** ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ **ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ 20 ปี** ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร **ยุทธศาสตร์ที่ 3** การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และมีความ

สอดคล้องกับประเด็น ยุทธศาสตร์สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ 20 ปี **ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1** การกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารที่ตอบสนองความต้องการ และสอดคล้องกับสากลแบบมีส่วนร่วม *ความสอดคล้องกับ BCG Model* ด้านเกษตรและอาหาร สาขาเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดย Black Soldier Fly หรือ BSF เป็นหนึ่งทางเลือกที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย ในการเพาะเลี้ยงเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบหรือแหล่งโปรตีนทางเลือกทดแทนในอาหารสัตว์และอาหารสัตว์เลี้ยงจากคุณสมบัติด้านคุณค่าทางโภชนาการ ความคุ้มค่าทางด้านการผลิต และการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ตัวอ่อน BSF ยังมีคุณสมบัติในการย่อยขยะอินทรีย์ (organic waste) ให้เปลี่ยนเป็นแหล่งโปรตีน ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแหล่งโปรตีนทางเลือกทดแทนในอาหารสัตว์แล้ว ยังตอบโจทย์ด้านสิ่งแวดล้อมจากการเพิ่มมูลค่าของขยะอินทรีย์ ลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะอินทรีย์ และสอดคล้องกับแนวคิด BCG model ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและมุ่งสู่สังคมคาร์บอนต่ำ

2.2.2 การวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วย Fish Bone Diagram

ในการศึกษานี้ ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิจัย การประชุมและหารือร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ผลิตและเพาะเลี้ยง BSF ทั้งในลักษณะของการเพาะเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ในครัวเรือน และการผลิตเพื่อนำไปแปรรูป อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศ คือปัญหา “ไม่สามารถผลิต BSF เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ได้ในเชิงพาณิชย์และเพื่อการส่งออก”

ภาพที่ 7 Fish Bone Diagram

เมื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาด้วยเครื่องมือ Fish Bone Diagram เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของปัญหา ผลกระทบและสาเหตุ พบว่า สาเหตุหลักของปัญหา “ไม่สามารถผลิต BSF เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ได้ในเชิง พาณิชย์และเพื่อการส่งออก” มีดังนี้

1. การขาดมาตรฐานการผลิต ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากไทยยังไม่มีทั้ง มาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจาก BSF และในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายในการ กำกับดูแลและควบคุมมาตรฐานของ BSF โดยจำแนกเป็นสาเหตุย่อยได้ดังนี้

1.1 ยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยง BSF ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้จัดทำ มาตรฐานการผลิตการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(Good Agricultural Practices: GAP) สำหรับฟาร์มเลี้ยง BSF ซึ่งมาตรฐาน GAP หมายถึง แนวทางในการทำการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปลอดภัยตาม มาตรฐานที่กำหนด โดยขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค ปราศจากการปนเปื้อนของ สารเคมี ไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุน การผลิตตามมาตรฐาน GAP ก่อให้เกิดความยั่งยืนทางการเกษตร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม โดยมาตรฐาน GAP เป็นมาตรฐานที่ครอบคลุมการผลิตสินค้าเกษตรอย่างครบวงจร ตั้งแต่ ปัจจัยการผลิต การผลิต การเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุหีบห่อ และการขนส่งการผลิต

ปัจจุบันผู้ผลิต BSF ส่วนใหญ่ ใช้มาตรฐานที่อ้างอิงจากมาตรฐานการปฏิบัติทาง การเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มจิ้งหรีด (มกษ. 8202(G)-2560) ซึ่งกระบวนการเลี้ยง แหล่งอาหาร และปัจจัยอื่นๆ มีความแตกต่างกัน ดังนั้นแม้จะนำมาตรฐานมาอ้างอิงในการเลี้ยง แต่ก็ไม่สามารถขอการรับรองมาตรฐาน GAP ได้

มาตรฐานการเลี้ยงหรือมาตรฐานฟาร์ม BSF การจะสร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพและ ความปลอดภัยต่อการนำมาใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และการปศุสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตเพื่อ นำไปแปรรูปเป็นโปรตีนผสมในอาหารสัตว์ในเชิงพาณิชย์และเพื่อการส่งออก ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการจัดทำมาตรฐานการผลิตที่ดี (GAP) เพื่อให้เกษตรกรใช้นำมาตรฐานไปใช้เป็น แนวทางปฏิบัติในการเพาะเลี้ยง BSF

1.2 ไม่มีมาตรฐาน BSF และผลิตภัณฑ์แปรรูป ปัจจุบันยังไม่มีกำหนดมาตรฐานของ BSF และผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจาก BSF ซึ่งรวมถึงมาตรฐานการนำ BSF ไปผสมเป็นอาหารสัตว์ เนื่องจากขาด ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์รองรับ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยในประเด็นนี้ อย่างจริงจังเพื่อนำไปสู่การจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่มีความสอดคล้องกับกฎระเบียบภายในประเทศและ มาตรฐานสากล

1.3 ไม่มีกฎหมายในการกำกับดูแลและควบคุมมาตรฐาน ภายใต้ พรบ. ควบคุมคุณภาพ อาหารสัตว์ *แมลงโปรตีน BSF (ที่ไม่มีส่วนผสมอื่น) ไม่จัดเป็นอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ* กรณีการจำหน่ายเพื่อ เป็นวัตถุดิบในอาหารสัตว์ (รูปแบบเป็นตัวสด อบแห้ง ผง) ภายในประเทศ สามารถจำหน่ายได้โดยไม่ต้อง ขึ้นทะเบียนสูตรอาหารสัตว์ ทั้งนี้ ไม่อนุญาตให้จำหน่ายผง BSF เป็นอาหารสัตว์เลี้ยงโดยตรง ซึ่งในปัจจุบันจาก

การที่ผู้ผลิตสามารถผลิต BSF เพื่อจำหน่ายเป็นอาหารสัตว์ได้โดยไม่มีการควบคุมนี้จึงเป็นปัญหาสำคัญในเรื่องของการควบคุมมาตรฐานผลิตภัณฑ์

หากผู้ผลิตต้องการนำ BSF ไปเป็นส่วนผสมในอาหารสัตว์เพื่อส่งออกในรูปแบบอาหารสัตว์ที่มีส่วนผสมของ BSF ไปยังต่างประเทศ จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของประเทศคู่ค้า เช่น วัตถุประสงค์ BSF ต้องมาจากฟาร์มที่ได้รับการรับรอง GAP กรณีต้องการนำ BSF ไปเป็นส่วนผสมในอาหารสัตว์เลี้ยงและส่งออกไปยังต่างประเทศ หากประเทศคู่ค้าต้องการใบรับรองสุขอนามัย (Health Certificate) จากประเทศผู้ผลิตในกรณีเช่นนี้ โรงงานผลิตอาหารสัตว์/อาหารสัตว์เลี้ยงเพื่อส่งออกจะต้องทำตามข้อกำหนดของกรมปศุสัตว์ โดยโรงงานจะต้องใช้วัตถุดิบที่มาจากฟาร์มที่ได้รับมาตรฐาน Good Agricultural Practices (GAP) และในปัจจุบันยังไม่มีมาตรฐาน GAP สำหรับ BSF ไทยจึงยังไม่มีผู้ผลิตที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐานดังกล่าว จากสาเหตุในข้อ 1.1-1.3 จะเห็นได้ว่า มาตรฐานการเพาะเลี้ยง มาตรฐานผลิตภัณฑ์ และกฎหมายที่ควบคุมกำกับดูแล มีความสำคัญอย่างยิ่งในการผลิตเชิงพาณิชย์และเพื่อการส่งออก หากยังไม่มีมีการรับรองมาตรฐานการส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าที่กำหนดให้มีการรับรองมาตรฐานและออกใบรับรองสุขอนามัย (Health Certificate) สำหรับสินค้า ไทยก็ไม่สามารถดำเนินการตามข้อกำหนดดังกล่าวได้ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเปิดตลาดไปยังต่างประเทศ

2. ปริมาณแหล่งอาหารที่นำมาเพาะเลี้ยง BSF มีไม่เพียงพอ

2.1 ขาดการจัดจำแนกกลุ่มอาหารตามความปลอดภัย เนื่องจาก BSF สามารถกินขยะอินทรีย์ได้เกือบทุกชนิด ดังนั้นการจะนำขยะอินทรีย์แต่ละชนิดมาใช้เลี้ยง BSF จำเป็นจะต้องมั่นใจว่ามีความปลอดภัยและไม่เป็นพาหะนำโรค จึงต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดประเภทกลุ่มขยะอินทรีย์ที่สามารถนำมาใช้เลี้ยง BSF ได้ เพื่อนำไปจัดทำเกณฑ์คุณภาพหรือมาตรฐานสำหรับอาหารที่จะนำมาใช้เลี้ยง

2.2 แหล่งอาหารที่ขยะอินทรีย์ที่นำมาใช้เลี้ยง BSF ขาดแคลนและมีคุณภาพต่ำ นอกจากประเด็นด้าน ความปลอดภัยแล้ว ขยะอินทรีย์ที่จะนำมาใช้เลี้ยงจำเป็นต้องมีปริมาณเพียงพอและต่อเนื่อง รวมทั้งต้องมีคุณภาพ เนื่องจากคุณภาพของอาหารส่งผลโดยตรงต่อเปอร์เซ็นต์ของโปรตีนใน BSF แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการสำรวจประเภทและปริมาณของขยะอินทรีย์ที่มีอยู่ในประเทศ จึงอาจทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการหรือวางแผนในระยะยาวได้ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาและสำรวจข้อมูล ปริมาณ และแหล่งที่มาของขยะอินทรีย์ในไทย ร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การสำรวจข้อมูลผู้เลี้ยงแหล่งที่ตั้งของฟาร์มเลี้ยงและอัตราการผลิต BFS ของไทยในปัจจุบัน รวมถึงแนวโน้มในอนาคต เพื่อใช้ประกอบการวางแผนและบริหารจัดการอาหารเลี้ยง BFS

2.3 ไม่มีสูตรอาหารเลี้ยง BFS เนื่องจาก BFS สามารถกินขยะอินทรีย์ได้เกือบทุกชนิด แต่เปอร์เซ็นต์ของโปรตีนใน BSF จะมีความแตกต่างกันไปตามชนิดของอาหารที่นำมาเพาะเลี้ยง อาหารที่มีคุณภาพดีจะมีผลให้ BSF มีเปอร์เซ็นต์โปรตีนสูง ส่งผลโดยตรงต่อต้นทุนการผลิต ดังนั้น จำเป็นจะต้องมี

การทดลองและวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งสูตรอาหารเพาะเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบด้านคุณค่าทางโภชนาการสูงและคงที่

3. ไม่สามารถขยายและเปิดตลาดเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ

3.1 การเปิดตลาดส่งออกไปยังต่างประเทศยังทำได้ยากและมีข้อจำกัด แม้ว่าในปัจจุบันผู้ผลิตบางรายสามารถส่งออกสินค้าไปยังประเทศที่ไม่มีข้อกำหนดในการนำเข้า เช่น สิงคโปร์ แต่สำหรับประเทศที่เป็นตลาดใหญ่ เช่น สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ที่มีการกำหนดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบและต้องมีการรับรองการผลิต ไทยยังไม่สามารถส่งออกได้ เนื่องจากผู้ผลิตจำเป็นต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดการอนุญาตการใช้ การขึ้นทะเบียน และการนำเข้าของประเทศผู้นำเข้า ซึ่งกฎระเบียบของไทยและ ยังมีความไม่ชัดเจน ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และขาดกลไกการควบคุมมาตรฐานและความปลอดภัย จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งในการเปิดตลาดส่งออก

3.2 การยอมรับของผู้บริโภค ผู้ใช้และผู้บริโภคอาจขาดความมั่นใจในด้านความปลอดภัย เนื่องจากการใช้ BSF เพื่อเป็นอาหารสัตว์และสัตว์เลี้ยง ถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย ทั้งผู้ใช้อาหารสัตว์และผู้บริโภคเนื้อสัตว์ส่วนใหญ่ ยังไม่ทราบข้อมูลและขาดความเข้าใจเกี่ยวกับ BSF ประกอบการยังไม่มีมาตรฐานรองรับ จึงส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค และการขยายตลาดใหม่

4. ขาดความชัดเจนด้านนโยบายและกลไกการขับเคลื่อน จากงานวิจัย การเก็บข้อมูล และหารือร่วมกับผู้เกี่ยวข้องพบว่า ผู้ประกอบการและ start-up ผู้ผลิต BSF เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ มีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐของไทยส่งเสริมและดำเนินการรองรับในส่วนต่าง ๆ ตั้งแต่การออกกฎหมาย การจัดทำมาตรฐาน การส่งเสริมการเลี้ยง การสนับสนุนการวิจัย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดความชัดเจนด้านนโยบาย กลไกและแผนการดำเนินงาน อีกทั้งยังขาดอำนาจทางกฎหมายรองรับการปฏิบัติ จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพการผลิต ซึ่งสิ่งหนึ่งที่จะสามารถช่วยส่งเสริมและผลักดันให้เกิดขึ้นคือการจัดทำนโยบายที่ชัดเจนและการผลักดันอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ช่วยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิต และการขยายตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2.2.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหา

จากการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วย Fish Bone Diagram พบว่าการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมแมลงของไทย ยังมีปัญหาและข้อจำกัดสำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างจริงจัง ประกอบกับผลการหารือและระดมความเห็นร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เรียกร้องให้ภาครัฐของไทยมีนโยบายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนในการพัฒนาแมลงศักยภาพของไทย จึงเห็นควรเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา *ระยะเร่งด่วน ระยะกลาง และระยะยาว* ดังนี้

ตารางที่ 3 แนวทางในการแก้ไขปัญหา ระยะเร่งด่วน ระยะกลาง และระยะยาว

แผนในการดำเนินการ	แนวทางในการแก้ไขปัญหา
ระยะเร่งด่วน	1. จัดทำข้อเสนอกรอบนโยบายภาพรวมสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทย 2. การยกระดับมาตรฐาน
ระยะกลาง	3. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุน 4. การตลาดนำการผลิต
ระยะยาว	5. ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม

ระยะเร่งด่วน

1. จัดทำข้อเสนอกรอบนโยบายภาพรวมสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทย สำหรับใช้เป็นแนวทางและกรอบดำเนินงาน เพื่อให้การพัฒนาแมลงเศรษฐกิจของไทยมีความชัดเจนเป็นเอกภาพ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเพื่อให้กระทรวงเกษตรฯ มอบหมายให้ มกอช. เป็นผู้ดำเนินการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดย มกอช. ดำเนินการจัดทำเป็น “ข้อเสนอกรอบนโยบายภาพรวมสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทย” ซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1: ข้อเสนอกรอบนโยบายด้านการพัฒนาแมลงกินได้อย่างยั่งยืน ซึ่งมุ่งเน้นตลาดนำการผลิต การคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญชนิดแมลงและผลิตภัณฑ์แมลงศักยภาพสูง (Product champion) ที่จะผลักดันและส่งเสริม การสร้างการรับรู้และส่งเสริมการบริโภคแมลง การยกระดับมาตรฐานการผลิต การลดต้นทุน การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ

ส่วนที่ 2: ข้อเสนอกรอบนโยบายด้านการพัฒนาแมลงเพื่อใช้ทดแทนวัตถุดิบอาหารสัตว์ ซึ่งมุ่งเน้นการนำ BSF มาใช้ทดแทนวัตถุดิบอาหารสัตว์ตามหลัก BCG model ผ่านการให้ความสำคัญตั้งแต่การบริหารจัดการอุปสงค์-อุปทานอาหารสัตว์ของประเทศ การวิจัย/พัฒนาและการบริหารจัดการอาหารเลี้ยง BSF การพัฒนาโครงสร้างรองรับการใช้ประโยชน์ BSF ในธุรกิจอาหารสัตว์ และการพัฒนากฎหมายและมาตรฐานรองรับการใช้ BSF เป็นอาหารสัตว์

สาระสำคัญของกรอบนโยบายส่วนที่ 2 มุ่งเน้นการนำ BSF มาใช้ทดแทนวัตถุดิบอาหารสัตว์ตามหลัก BCG model โดยให้ความสำคัญตั้งแต่การบริหารจัดการอุปสงค์-อุปทานอาหารสัตว์ของประเทศ การวิจัยพัฒนาและการบริหารจัดการอาหารเลี้ยง BSF และการพัฒนากฎหมายและมาตรฐานรองรับการใช้ BSF เป็นอาหารสัตว์

จัดทำข้อเสนอ “กิจกรรมที่ภาครัฐควรให้การสนับสนุน” เพื่อให้ตอบโจทย์กลยุทธ์และบรรลุเป้าหมายในแต่ละด้าน ภายใต้กรอบนโยบายฯ ดังกล่าว

2. การยกระดับมาตรฐาน โดย มกอช. กรมปศุสัตว์และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดทำมาตรฐานการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มแมลงวันลาย (GAP) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ของแมลงวันลาย จัดทำข้อกำหนดคุณภาพมาตรฐานสำหรับอาหารเลี้ยงแมลงวันลาย ซึ่งแนวทางนี้สามารถดำเนินการได้ทันที โดยศึกษาจากแนวทางการดำเนินการที่ มกอช. เคยดำเนินการเพื่อยกระดับการผลิตและขยายตลาดของจังหวัด ซึ่งเป็นแมลงที่มีศักยภาพสูงของไทย ตั้งแต่การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มจังหวัด (GAP ฟาร์มจังหวัด) การเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงเข้าสู่ระบบมาตรฐานผ่านกลไกความร่วมมือเกษตรแปลงใหญ่

กิจกรรมที่ควรดำเนินการภายใต้แนวทางนี้ ได้แก่

1.) กำหนดมาตรฐานการผลิตและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ โดย มกอช. เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำมาตรฐาน ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ อ้างอิงจากมาตรฐานสากลและมาตรฐานของประเทศคู่ค้า ซึ่งควรจะต้องกำหนดมาตรฐานที่ครอบคลุมตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะเลี้ยงจนถึงการนำไปใช้ประโยชน์ โดยอาจกำหนดเป็นมาตรฐานสินค้าเกษตร ภายใต้พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

2.) ผลักดันมาตรฐานการผลิตและมาตรฐานผลิตภัณฑ์แมลงวันลาย (BSF) ของไทยให้เป็นมาตรฐานสากล เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีกำหนดมาตรฐานในระดับสากล หากไทยสามารถดำเนินการได้ก่อนประเทศอื่น มกอช. ควรผลักดันให้เป็นมาตรฐานสากล เพื่อประโยชน์ในการผลิตและส่งออกแมลงวันลาย (BSF) และผลิตภัณฑ์ของไทย

3.) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานสำหรับแหล่งอาหารเลี้ยงแมลงวันลาย (BSF) โดย มกอช. ร่วมกับกรมปศุสัตว์และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดมาตรฐานให้สอดคล้องกับความปลอดภัยและข้อกำหนดของประเทศคู่ค้า

4.) พัฒนาศักยภาพของห้องปฏิบัติการสำหรับตรวจวิเคราะห์ด้านคุณภาพและความปลอดภัย โดย มกอช. ร่วมกับสถาบันการศึกษา พัฒนาศักยภาพของห้องปฏิบัติการในระดับภูมิภาคของไทย เพื่อให้มีห้องปฏิบัติการสำหรับผู้ผลิตสามารถส่งผลิตภัณฑ์ไปตรวจสอบคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ได้ในทุกภูมิภาค ส่งผลในการยกระดับคุณภาพ ความปลอดภัย และสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค

ระยะกลาง

3. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุน โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การวางแผนการผลิต การลดต้นทุนในการผลิตโดยการส่งเสริมและวิจัยพัฒนาสูตรอาหาร การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตเพื่อลดต้นทุน การสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกร สร้างการรวมกลุ่มผู้ผลิต ส่งเสริมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานและกระบวนการผลิตให้แก่เกษตรกร

กิจกรรมที่ควรดำเนินการภายใต้แนวทางนี้ ได้แก่

1.) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ และการเกษตรแบบพันธสัญญา โดย *มกอช.* ร่วมกับกรมปศุสัตว์และหน่วยงานในระดับภูมิภาคและจังหวัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มดำเนินการผลิตในลักษณะเกษตรกรแปลงใหญ่ ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และร่วมกับภาคเอกชนดำเนินการเกษตรแบบพันธสัญญา เพื่อให้มีตลาดรองรับผลผลิต

2.) สนับสนุนองค์ความรู้ในการบริหารจัดการและการวางแผนการผลิต โดย *มกอช.* ร่วมกับกรมปศุสัตว์และหน่วยงานในระดับภูมิภาคและจังหวัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงพื้นที่ให้ความรู้ด้านการมาตรฐาน ด้าน GAP ด้านการบริหารจัดการวัตถุดิบและต้นทุน และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุน

3.) สนับสนุนงานวิจัยสูตรอาหารแมลงวันลาย (BSF) โดย *มกอช.* ร่วมกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทุนศึกษาวิจัย เช่น สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) และสถาบันการศึกษา ศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้สูตรอาหารจาก Biowaste ที่มีความปลอดภัย ต้นทุนต่ำ มีคุณภาพสูง มีความเป็นไปได้ในการใช้เป็นแหล่งอาหารเชิงอุตสาหกรรม นำผลงานวิจัยไปส่งเสริม เผยแพร่แก่เกษตรกรและผู้ผลิตเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการผลิตต่อไป

4. การตลาดนำการผลิต ขยายตลาดในประเทศและเปิดตลาดส่งออก เพื่อเพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรของไทย วางแผนการตลาดและการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ เชื่อมโยงข้อมูลความต้องการของตลาดและภาคการผลิต ซึ่งเป็นดำเนินการเชิงรุก สามารถดำเนินการได้ทันที โดยเริ่มจากการผลักดันและส่งเสริมการส่งออกไปยังประเทศที่อนุญาตให้มีการนำเข้าแล้ว และการเจรจาขอเปิดตลาดกับประเทศที่ยังไม่อนุญาตให้นำเข้า แต่มีความสนใจในการนำเข้าวัตถุดิบ หรือผลิตภัณฑ์ โดย *มกอช.* ทำงานบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงสาธารณสุข ภาคเอกชนเช่น สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ สมาคมผู้ส่งออก และสมาคมการค้าต่าง ๆ นอกจากนี้ยังต้องเสริมสร้างศักยภาพของผู้ผลิตด้วยการเผยแพร่กฎระเบียบประเทศคู่ค้า เพื่อให้ผู้ผลิตมีความเข้าใจในกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบได้ พัฒนาผลิตภัณฑ์และแปรรูปสินค้าได้ตามความต้องการของตลาด นำไปสู่การส่งเสริมการส่งออกสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าสูง

กิจกรรมที่ควรดำเนินการภายใต้แนวทางนี้ ได้แก่

1.) ศึกษาตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภค เช่น การศึกษาตลาดของแมลงในประเทศต่างๆ ศึกษาความต้องการของผู้บริโภค และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อตลาด

2.) สร้างกลไกที่ส่งเสริมเสถียรภาพราคา เพื่อให้ผู้ผลิตสามารถจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม ลดความผันผวนของราคา โดยพัฒนาระบบการซื้อขาย การทำการเกษตรพันธสัญญา ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร เป็นต้น

3.) สร้างการยอมรับของผู้บริโภค เพื่อเพิ่มโอกาสการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยสื่อสารสร้างการรับรู้ด้านประโยชน์ คุณค่า และผลดีต่อสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย การเปิดโอกาสให้มีการจับคู่ทางธุรกิจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เป็นต้น

ระยะยาว

5. ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม โดยส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์เกษตรมูลค่าสูง หมายถึง การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าให้มากขึ้น ส่งผลให้รายได้สุทธิภาคการเกษตรเพิ่มมากขึ้นด้วย โดย *มกอช.* จะต้องพัฒนาความร่วมมือระหว่างนักวิจัย ผู้ประกอบการ และหน่วยงานสนับสนุนทุนวิจัย เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปรับปรุงกฎระเบียบขั้นตอนปฏิบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนให้แก่ผู้ประกอบการ

กิจกรรมที่ควรดำเนินการภายใต้แนวทางนี้ ได้แก่

1.) สนับสนุนแหล่งทุนวิจัยด้านนวัตกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ และจัดทำฐานข้อมูลงานวิจัย
2.) เผยแพร่ข้อมูลและองค์ความรู้จากงานวิจัย อบรมให้ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีช่องทางการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม

3.) สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อให้ผู้ประกอบการมีแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

จากการวิเคราะห์ผลลัพธ์ในด้านต่าง ๆ พบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารมูลค่าสูงจากแมลง และการพัฒนา BSF เพื่อใช้เป็นแหล่งโปรตีนทดแทนวัตถุดิบอาหารสัตว์นำเข้า จะส่งผลลัพธ์ที่ดีต่อประเทศไทย ดังนี้

1.) **ด้านเศรษฐกิจ** ประเทศไทยจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการค้าผลิตภัณฑ์แมลงทั้งการจำหน่ายภายในประเทศและส่งออกไปยังต่างประเทศ การใช้ BSF เป็นแหล่งโปรตีนทดแทนในอาหารสัตว์จะช่วยลดต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์ และลดการพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ของไทย ซึ่งจะส่งผลให้สินค้าปศุสัตว์ของไทยมีความสามารถในการแข่งขันด้านราคาสูงขึ้น นำมาซึ่งรายได้ในภาพรวมและความมั่นคงทางอาหารสัตว์ของประเทศ

2.) **ด้านสังคม** เกษตรกรและผู้ประกอบการไทย จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง นอกจากนี้ แมลงส่วนใหญ่อยู่ตามไปด้วยสารอาหารที่ครบถ้วน โดยเฉพาะมีโปรตีนสูง ดังนั้น ผู้บริโภคของไทยจึงสามารถเข้าถึงแหล่งโปรตีนคุณภาพที่มีราคาถูกลง

3.) **ด้านสิ่งแวดล้อม** การผลิตแมลงถือเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อเปรียบเทียบกับ การปศุสัตว์ดั้งเดิมและการปลูกพืช เนื่องจากใช้พื้นที่การเลี้ยงและทรัพยากรน้อยกว่า และปลดปล่อยของเสียรวมทั้งก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในปริมาณต่ำกว่าสัตว์ทุกชนิด นอกจากนี้ แมลงบางชนิด เช่น BSF ที่สามารถเติบโตได้ด้วยขยะอินทรีย์ (organic waste) นอกจากจะเป็นทางเลือกในการลดต้นทุนของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และลดการพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ของไทยแล้ว ยังตอบโจทย์ด้านสิ่งแวดล้อม จากการเพิ่มมูลค่า

ของขยะอินทรีย์ ลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะอินทรีย์ สอดคล้องกับนโยบาย BCG model ที่มุ่งเน้นการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่

2.2.4 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จและแนวทางการบริหารจัดการ

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จของแผนในการดำเนินการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมแมลงของไทย ได้แก่

1.) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการจัดทำกรอบนโยบายภาพรวมสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทย อาจไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เนื่องจากอาจไม่เห็นความสำคัญและไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการดำเนินการตามกรอบนโยบายฯ ขาดบุคลากร ขาดงบประมาณที่จะใช้ในการร่วมดำเนินการ และอาจไม่ร่วมมือเนื่องจากไม่ใช่ภารกิจหลักของหน่วยงาน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการดำเนินการจัดทำกรอบนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงของไทย การยกระดับมาตรฐาน และการตลาด

การบริหารจัดการ

ผลักดันกรอบนโยบายสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทย ให้อยู่ในนโยบายสำคัญของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนโยบายในมิติด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน และด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตร เพื่อนำไปสู่การตั้งงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการ สร้างความเข้าใจและความรับรู้ โดย มกอช. ควรต้องหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สื่อสารให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงไปยังจุดหมายเดียวกัน ดำเนินงานแบบบูรณาการแบบมีประสิทธิภาพ ระหว่าง มกอช. กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำกรอบนโยบาย การยกระดับมาตรฐาน และการตลาด เช่น กรมปศุสัตว์ หน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ สถาบันการศึกษา เพื่อจัดทำกรอบนโยบายให้มีความครอบคลุมกระบวนการผลิตและแปรรูป ผลักดันการออกกฎหมายและกฎระเบียบเพื่อให้มีหน่วยงานรับผิดชอบในการควบคุมและรับรองการผลิตที่ชัดเจน

2.) ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการวิจัยจากหน่วยงานที่ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยหรือจากการของงบประมาณเพื่อดำเนินการวิจัย เนื่องจากหน่วยงานที่สนับสนุนทุนสำหรับวิจัยอาจไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานวิจัยหรือขอบข่ายงานวิจัยไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของทุน และรัฐบาลมีงบประมาณจำกัดไม่สามารถจัดสรรให้กับโครงการทุกโครงการ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการดำเนินการด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุน และการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม

การบริหารจัดการ

ส่งเสริมงานวิจัยระหว่างภาครัฐและเอกชนร่วมกันดำเนินการ เพื่อลดข้อจำกัดด้านเงินทุนสนับสนุนงานวิจัยจากภาครัฐ และเป็นการสร้างองค์ความรู้ นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพ การลดต้นทุน และการผลิตอย่างยั่งยืน

3.) **ข้อจำกัดด้านการพัฒนาศักยภาพของห้องปฏิบัติการสำหรับตรวจวิเคราะห์ด้านคุณภาพและความปลอดภัย** เนื่องจากในการจะพัฒนาศักยภาพของห้องปฏิบัติการนั้นจะต้องใช้บุคลากรที่มีความชำนาญและงบประมาณเพื่อจัดซื้อสารเคมีและเครื่องมือวิเคราะห์ผล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแนวทางการดำเนินการด้านการยกระดับมาตรฐาน

การบริหารจัดการ

สนับสนุนการจัดตั้งห้องปฏิบัติการในระดับภูมิภาค ให้มีการส่งต่อตัวอย่างจากจังหวัดไปยังห้องปฏิบัติการในภูมิภาคแทนการดำเนินการเองในจังหวัด เพื่อเป็นการลดงบประมาณในการจัดตั้งห้องปฏิบัติการในระดับจังหวัดทุกจังหวัด มกอช. เร่งการจัดทำมาตรฐานการผลิตและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้ชัดเจนครอบคลุมโดยเร็ว เพื่อให้มีมาตรฐานอ้างอิงสำหรับการตรวจสอบรับรอง

4.) **ความไม่พร้อมในการปฏิบัติตามมาตรฐานของเกษตรกรและผู้ผลิต** เนื่องจากเป็นเกณฑ์ที่ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน ขาดองค์ความรู้ในการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาตรฐาน หรือการขาดแคลนเงินทุนในการปรับปรุงระบบการผลิต ส่งผลกระทบต่อแนวทางการดำเนินการยกระดับมาตรฐาน และการตลาด โดยเฉพาะการเปิดตลาดเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ

การบริหารจัดการ

อบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรและผู้ผลิต เพื่อสร้างความเข้าใจในด้านการมาตรฐานและการปฏิบัติที่ดีในการผลิต **จัดหาแหล่งเงินทุน** ให้กับเกษตรกรและผู้ผลิต โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่ให้แหล่งเงินทุน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

2.3 ภาวะผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอ

ตำแหน่งรองเลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ซึ่งเป็นตำแหน่งเป้าหมาย จำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ เพื่อขับเคลื่อนตามข้อเสนอ ดังนี้

1. **ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (Visionary leadership)** เป็นผู้นำที่เข้าใจในภาพรวมของสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก ที่มีผลกระทบต่อองค์กร รอบรู้ในข้อจำกัดขององค์กร และสามารถเตรียมการเพื่อรับวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นได้ก่อนวิกฤตนั้นจะเกิดขึ้นจริง เพื่อสามารถจัดการได้ทันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากข้อเสนอจะเห็นได้ว่า ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์โดยเฉพาะในด้านการคาดการณ์สถานการณ์ในอนาคต ในกรณีนี้คือคาดการณ์ถึงสถานการณ์การผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ที่จะได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ ในอนาคต และอาจส่งกระทบต่อการดำเนินการขององค์กร จึงต้องมีการเตรียมแผนงานหรือโครงการที่ควรจะดำเนินการเพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบที่จะเกิดขึ้นต่อทั้งองค์กรและบุคลากร

2. **เป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)** ผู้นำที่เป็น Change Agent คือ ผู้ที่ช่วยให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กร ภารกิจที่รับผิดชอบ กระบวนการทำงานต่าง ๆ และมีความใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย หรือกลุ่มที่ต้องการปรับตัว และทำงานเชิงรุกเพื่อยกระดับองค์กร ต้องมีการออกแบบวิธีคิด วิธีการทำงาน ใหม่ ๆ มีการเรียนรู้และเข้าถึงเทคโนโลยี กล้าตัดสินใจ และ

ลงมือปฏิบัติ แนวคิดต้องมีความแตกต่าง มีเรื่องที่ไม่ต้องทำเหมือนคนอื่น สร้างสรรค์ เข้าใจว่าควรจะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต ดังเช่นในข้อเสนอในการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศและเพื่อการส่งออกนั้น มีความสอดคล้องต่อวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กร สอดคล้องต่อนโยบายของกระทรวง และเป็นการเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์ของโลกในอนาคตที่ให้ความสำคัญกับการเตรียมการสำหรับวิกฤติด้านการขาดแคลนอาหาร รวมถึงด้านสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยในฐานะผู้ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารอันดับต้นของโลก จึงจำเป็นต้องเตรียมตัวรับการเปลี่ยนแปลงโดยมีแผนการดำเนินการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

3. ผู้นำที่มีความสามารถในการสอนงาน วางแผน และออกแบบกระบวนการการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Coaching skills) มีความสามารถในการสร้างทีมงานที่เข้มแข็ง ร่วมกันทำงานเพื่อไปสู่จุดหมายเดียวกัน ชี้แนะแนวทางให้เกิดแนวคิดในการปรับปรุงวิธีการทำงานให้สะดวกเหมาะสมขึ้น ผู้นำจะต้องมีความรู้และความสามารถในงานที่จะสอน มีทักษะในการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ งานจะเกิดจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้เลี้ยงสอนงาน ผู้รับการสอนงานลงมือทำ โดยมีการติดตามประเมินผลเพื่อให้ผู้รับการสอนงานมีการนำไปใช้ปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น ช่วยพัฒนาทักษะในการทำงาน คิดเป็น ทำเป็น ช่วยแก้ปัญหาในการทำงาน และเกิดความมั่นใจในการทำงาน การสอนงานยังรวมถึงการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ และให้โอกาสในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้รับการสอนงานประสบความสำเร็จในการทำงานอย่างเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ การสอนงานมีประโยชน์ทั้งต่อผู้ได้รับการสอนงาน ผู้สอนงาน และต่อองค์กร โดยการสอนงานจะช่วยพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการทำงานให้ผู้รับการสอนงาน ช่วยพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้วยกัน สำหรับประโยชน์ต่อองค์กรพบว่ามีค่าใช้จ่ายน้อยมากเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกับการจัดฝึกอบรมในลักษณะอื่น โดยเมื่อพิจารณาจากข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาอุตสาหกรรมแมลงเศรษฐกิจของไทยเพื่อทดแทนโปรตีนและวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศและเพื่อการส่งออก จะเห็นว่าเป็นเรื่องใหม่ที่เริ่มดำเนินการมาไม่นาน จึงจำเป็นต้องมีการสร้างทีมงานที่เข้มแข็ง มีความรู้ความเข้าใจในกลยุทธ์การดำเนินงานที่วางไว้ เพื่อให้แผนงานดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์

3. แผนพัฒนาตนเอง

(ข้อมูลส่วนบุคคลไม่เผยแพร่)

บรรณานุกรม

- Lunestad, B. T., Nesse, L., Lassen, J., Svihus, B., Nesbakken, T., Fossum, K., Rosnes, J. T., Kruse, H., & Yazdankhah, S. (2007). Salmonella in fish feed; occurrence and implications for fish and human health in Norway. *Aquaculture*, 265(1-4), 1–8.
<https://doi.org/10.1016/j.aquaculture.2007.02.011>
- Opstvedt, J., Mundheim, H., Nygård, E., Aase, H., & Pike, I. H. (2000). Reduced growth and feed consumption of Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) fed fish meal made from stale fish is not due to increased content of biogenic amines. *Aquaculture*, 188(3-4), 323–337. [https://doi.org/10.1016/s0044-8486\(00\)00343-4](https://doi.org/10.1016/s0044-8486(00)00343-4)
- Harry, E. G., Tucker, J. F., & Laursen-Jones, A. P. (1975). The role of histamine and fish meal in the incidence of gizzard erosion and pro-ventricular abnormalities in the Fowl. *British Poultry Science*, 16(1), 69–78. <https://doi.org/10.1080/00071667508416161>
- Samuel TO, Odunigba O. (2015). Aflatoxins associated with storage fungi in fish feeds. *IFE Journal of Science*, 17(2), 519-523
- จิราพร กุลสาริน, ปิยะวรรณ สุทธิประพันธ์, และบาจรีย์ ฉัตรทอง. (2564). การศึกษาแมลงในประเทศไทยที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจเพื่อใช้เป็นอาหารมนุษย์และสัตว์ (รายงานผลการวิจัย). เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- El-Hack, et. al. 2020. Black Soldier Fly (*Hermetia illucens*) Meal as a Promising Feed Ingredient for Poultry: A Comprehensive Review. *Agriculture* 10(8)
- Weththasinghe, et. al. 2022. A systematic meta-analysis based review on black soldier fly (*Hermetia illucens*) as a novel protein source for salmonids, *Reviews in Aquaculture*. Volume14, Issue2. March 2022. Pg. 938-956.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/raq.12635>
- กรมประมง. (2564). หลักเกณฑ์ประกอบการพิจารณาการขอขึ้นทะเบียนสัตว์น้ำ.
https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20210225152446_new.pdf
- กรมประมง. (2564). หลักเกณฑ์ประกอบการพิจารณาการขอขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์น้ำ.
https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20210225152446_new.pdf
- กรมปศุสัตว์. (ม.ป.ป.). ข้อมูลสูตรอาหารสัตว์ที่แนะนำ. <https://nutrition.dld.go.th/>
- กรมศุลกากร (ศูนย์ข้อมูลการเกษตรแห่งชาติ). (ม.ป.ป.). สถิติการนำเข้า: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
<https://www.nabc.go.th/>

สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย. (2565). ปริมาณความต้องการอาหารสัตว์2543-2566 (FEED CONSUMPTION 2000-2023). <https://www.thaifeedmill.com/>

สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย. (ม.ป.ป). ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์รายเดือน (Monthly Raw Material Price). <https://www.thaifeedmill.com/price-2/>

ประวัติผู้เขียนรายงานการศึกษาส่วนบุคคล

ชื่อ – สกุล นางสาววิรัตน์ ฉ่ำเฉลิม

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี เกษศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2543

ประสบการณ์การรับราชการ

เริ่มบรรจุรับราชการในตำแหน่ง เกษษกร กองผลิตชีวภัณฑ์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ผลงานทางวิชาการ

1. การดำเนินการจัดทำข้อบัพทความตกลงด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Agreement) ภายใต้ความตกลง RCEP: การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเจรจา รวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการบังคับใช้ข้อบัพท SPS ที่เห็นชอบแล้ว

2. การวิเคราะห์ผลกระทบและการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากกฎหมายและกฎระเบียบด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชและความปลอดภัยสินค้าเกษตรและอาหารของประเทศคู่ค้า: กรณีศึกษาสาธารณรัฐประชาชนจีน

รางวัลหรือทุนการศึกษา (เฉพาะที่สำคัญ)

-

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

ผู้อำนวยการกองนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) เลขที่ 50 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900